

КЛАСИЦИ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

**Томас Стернс
Елиот**

***ТА ПУСТА
ЗЕМЉА
и друге
песме***

Превод Бранислава Г. Ромчевића

Наслов оригинала: *The Waste Land; Journey Of The Magi; The Hollow Men; Preludes; La Figlia che Piange; Morning at the Window; Gerontion; Dedication to My Wife; Spleen; Whispers of Immortality*; by Thomas Stearns Eliot.

Наслов превода: *Та пуста земља и друге песме*, од Томаса Стернса Елиота.

Аутор превода: Бранислав Г. Ромчевић.

Друго издање (интернетско). Број примерака: отворен интернетски тираж.

Уредник, издавач и штампар: Бранислав Г. Ромчевић, Новоградска 14, Београд.

Место и година штампања: Београд, 2017.

© 2017. **Бранислав Г. Ромчевић**. Сва права придржава Бранислав Г. Ромчевић. Ниједан део ове публикације не сме се репродуковати, држати у систему за похрањивање, или се преносити и умножавати у било ком облику или било којим путем – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем звука или слике, или на било који други начин, нити икако комерцијално користити – без претходне писмене сагласности Бранислава Г. Ромчевића.

Ова електронска књига је у формату ПДФ, са забраном копирања и штампања.

Садржај

О писцу и књизи	4
<i>Та пуста земља</i>	8
<i>Пут мудраца</i>	30
<i>Шупљи људи</i>	32
<i>Прелудији</i>	37
<i>Девојка која плаче</i>	40
<i>Јутро код прозора</i>	41
<i>Геронтион</i>	42
<i>Посвета мојој жени</i>	46
<i>Зловоља</i>	47
<i>Шапати о бесмртности</i>	48
Напомене преводиоачеве уз коментаре	51
Коментари	52

О ПИСЦУ И КЊИЗИ

Томас Стернс Елиот (1888–1965), Американац, натурализован британски поданик, студент на Харварду, Сорбони и Оксфорду, нобеловац, сматра се родоначелником модерне поезије и њеним најистакнутијим представником. Рођен у Сенлују на Мисисипи, у америчкој савезној држави Мизури, у релативно имућној породици, после дипломирања на Харварду прелази, 1910, у Европу, да би се убрзо скрасио у Великој Британији. Избегавши срећно академску каријеру („Оксфорд је врло леп, али ја не волим да сам мртав“), наставља књижевну, започету објављивањем, 1915, песме „Љубавни живот Џ. Алфреда Пруфрока“. Док се бави писањем поезије, есеја, драма и књижевних критика, за живот поглавито зарађује као уредник, а касније и директор, у издавачкој кући „Фабер и Фабер“, за коју остаје везан до краја живота. Прихваћен у лондонским књижевним круговима, Елиот трпи њихове уметничке утицаје, али и свој преноси на њих. Ради постојано, а објављује у доста великим размацама. Његов опус није велик; чак би се могло рећи, парадоксално – „ни мањег

опуса ни веће славе“, но заслужене, у сваком случају, јер је 1948. добио Нобелову награду за књижевност, „за свој истакнути, пионирски допринос савременој поезији“. Тај допринос јесте био и истакнут и пионирски, јер је Елиотова поезија на сасвим нов начин изразила доживљавање ломова и промену друштвене свести у западној цивилизацији у првој половини двадесетог века. Убрзање и последична тривијализација живота, незнађе, губитак и враћање вере, ужаси ратних разарања, јесу теме које се преламају кроз призму Елиотовог осебујног књижевног израза. Моћне али често тешко препознатљиве алегорије и асоцијације захтевају и већу концентрацију и, често, већу образованост у читаоца. Ово је поготово примећено с објављивањем његове велике поеме „Та пуста земља“, 1922. године. Сам Елиот је приметио да његова поезија не би била онаква каква је да у њему није спојен живи амерички сензибилитет са стеченом енглеском уздржаношћу. Нема сумње да су и збивања у његовом животу нашла одраза у његовом делу – од трпљења због слабог здравља, преко преласка на англиканство у религији, до несрећног брака са женом ментално нестабилном и интелектуално инфериорном у односу на њега, брака који се завршио раздвајањем после осамнаест година. У животном хепиенду, велики песник се у позним

годинама оженио својом секретарицом и нашао, кажу, брачну срећу што му измаче први пут. Умро је слављен и поштован, а место које је заузео у савременој књижевности тешко да ће напустити.

Овом збирком, и по дужини (укупно 434 стиха) и по књижевној важности, без сумње доминира песма „Та пушта земља“. Већ од свог објављивања, она је изазивала је контроверзе и доживљавала крајности и похвале и покуде. Писано је да је неразумљива, да ништа не представља, да се поезија не пише тако. С друге стране неки критичари су је одмах препознали као међаш који чврсто обележава стил новог поетског израза, модерну поезију. Сукоби су одавно престали, победила су потоња гледишта, и данас песма заузима своје почасно место у историји поезије, не изгубивши ништа од своје актуелности, популарности ни изражајности. Састављена од пет делова неједнаке дужине (које покуђачи виде, донекле оправдано, као засебне и невезане целине), песма садржи елементе сатире, пророштва и елегије, у којима је доминантан драматични монолог, и то више говорника, који у ток песме упадају наизменце, а чији идентитет није одмах препознатљив. Мада ни сам Елиот, као ни ико од његових критичара и егзегета, није децидирано рекао о чему се „у песми ради“, можда би се она најбоље могла тематски описати као

„поетски пресек кроз историју цивилизације“. Наизглед неповезано као целина, врвећи десетинама алузија и асоцијација, које често устављају помало збуњеног читаоца, дело се на крају покаже и доживи као заокружено и целовито. Његова поновљена ишчитавања, као увежбавање свирања музичке композиције, засигурно повећавају и разумевање и уживање.

Сходно изреци да „писац стално пише исту књигу“, преосталих девет песама у овој збирци, различите дужине, у доброј мери варирају једну или више тема из „Те пусте земље“, али, наравно, на осебујне, различите начине. Све су настале у трећој деценији двадесетог века – неке пре а неке после „Те пусте земље“ – што значи да припадају релативно раном периоду Елиотовог стваралаштва.

Бранислав Г. Ромчевић

Т. С. Елиот

1922.

ТА ПУСТА ЗЕМЉА¹

*Видех у Куми својим очима где Сибила виси у ћупу, а
кад је дечаџи упиташе: „Сибילו, шта желиш?“, она
одговори: „Желим да умрем.“²*

За Езру Паунда,
бољег мајстора.³

1. Сахрана мртвих
2. Партија шаха
3. Огњена беседа
4. Смрт од воде
5. Шта гром рече

1. Сахрана мртвих

Април је месец најгрубљи, рађа

Јорговане из мрвог тла, меша

Сећање и жељу, потиче

Кишом пролећном тромо корење.

Зима нас грејаше, покривши

Земљу немарним снегом, хранећи

Слаб живот гомољем сувим.⁴

Лето нас заскочи, стигавши преко *Штарнбергерзе*⁵

С пљуском кише; стасмо у колонади,

Па кренусмо, по светлу сунчаном, у *Хофгартен*⁶,

Те писмо кафу, и ћаскасмо сат.

*Уопште нисам Рускиња, из Литве сам, права Непица.*⁷

А кад деца бесмо, и борависмо код надвојводе,

Мог рођака, он ме извезе на санкама,

А ја се уплаших. Он рече, Мари,

Мари, чврсто се држите. И спустимо се.

У брдима, ту се слободним ћутите.

Читам, обноћ највећ, а зими идем на југ⁸.

Какво то корење граби, какве гране расту

Из тог каменог смећа? Сине човечји⁹,

Рећи не можеш, ни погодити, јер само знаш

Хрпу слика разбитих, где сунце туче,
А мртво дрво не да̂ заклон, ни попац утехе¹⁰,
Ни суви камен воде шум. Само
Постоји сен под стеном том црвеном.
(Дођи у сен те стене црвене¹¹),
И показаћу ти нешто друкче било од
Сенке ти ујутро што ходи за тобом,
Ил' сенке ти увече, што ти се у сусрет диже;
Показаћу ти страх у шаци праха¹².

Снажно ветар дува

Према домаји

Моја цуро ирска

Где оклеваш ти?¹³

„Лане ми зумбуле први пут даде;

Зумбул–цуром ме зваху.“

– Но кад се вратисмо, касно, из зумбул–баште,

Ти пуних руку и влажне косе, не могох

Говорити, очи ме издаше, не бејаш

Ни жив ни мртав, и ништа не дознах,

Гледајући у срце светла, мук.

Пусто и празно је море¹⁴.

¹ Наслов песме вероватно потиче од Малоријеве књиге „Смрт Артурова“. Такође, године 1913. објављена је песма Медисона Кавејна „Пуста земља“, невероватно слична Елиотовој по језику и тематици. Наслов оригинала је The Waste Land, а Т. С. Елиот је инсистирао да се он увек даје с одређеним чланом, те превод зато садржи показну заменицу „та“. *Не само наслов неголи и добар део узгредног симболизма песме надахнути су књигом госпођице Цеси Л. Вестон о гралској легенди: „Од обреда до бајке“ (Макмилан). У ствари, толико сам дужан, да ће књига госпођице Вестон појаснити потешкоће песме много боље но што то могу учинити моје опаске; и ја је препоручујем (невезано за велику занимљивост саме књиге) сваком ко мисли да је такво појашњавање песме вредно труда. Једном другом делу из антропологије дугујем опћенито, делу које је на наше поколење дубоко утицало; мислим на „Златну грану“; ја сам посебно користио два тома, „Адониса“, „Атиса“, „Озириса“. Свако ко је упознат с овим делима одмах ће препознати у песми извесне алузије на обреде у вези с растењем.*

² Латински и грчки: *Nam Sibyllam quidem Cumis ego ipse oculis meis vidi in ampulla pendere, et cum illi pueri*

dicerent: Σίβυλλα τί θέλειζ; respondebat illa: ἀποθανεῖν θέλω
(Цитат из Петронијевог „Сатирикона“. Најпознатија од
сибила, старогрчких пророчица, кумејска је, у „Енејиди“,
водила Енеју кроз Ад, где јој је Аполо даровао бесмртност,
али она заборави да замоли и за вечну младост, па остари,
занемоћа и тиме јој опаде углед.)

3 Италијански: *il miglior fabbro*. Ово је, без сумње,
Елиотово признање Паундовој критици, која је довела до
знатног смањења обима песме. Синтагма узета из 24.
певања Дантеовог „Пакла“.

4 Уводни стихови песме јасно асоцирају на прве стихове
пролога „Кентерберијских прича“ Џефрија Чосера.

5 Немачки: *Starnbergersee*: језеро Штарнберг у
Немачкој, око 25 километара југозападно од Минхена,
својевремено, у 17. и 18. веку, популарно излетиште
властеле.

6 Немачки: *Hofgarten*: Дворски врт, башта у центру
Минхена.

7 Немачки: Bin gar keine Russin, stamm' aus Litauen, echt deutsch.

8 Сем уводних стихова, цео пасаж песме доведе је инспирисан књигом „Моја прошлост“ грофице Мари Лариш.

9 Сине човечији: Упореди Језекиљ 2:7.

10 *А мртво ... утехе: Упореди Проповедник 12:5.*

11 Дођи у сенку ове стене црвене: Види Исаија 32:2.

12 ...у шапи праха: Види „Молитву“ Џона Дана.

13 Немачки: *Frish weht der Wind/ Der Heimat zu/ Mein Irisch Kind/ Wo weilest du?* Види „Тристан и Изолда“, i, стихове 5–8.

14 Немачки: *Oed' und leer das Meer.* Види „Тристан и Изолда“, iii, стих 24.